

Att skaffa åt Herren ett väl berett folk:

Om huskretsar inom etablerade församlingar.

En pastoralteologisk skiss. December 1981. 61 A5 sidor.

Upptryckt i delar med översiktlig innehållsförteckning.

Sammanställd för att ge relief åt annan liknande reflektion.

Definition. s.3

Inledning: Grundvalen, s.4

Nu-läget, s.5

Två påminnelser, s.7

Analys s.9: Det konstantinska systemet, s.10

(10sidor) Det karolingiska systemet, s.11

Totaldemokrati och privatisering, s.13

’Herre, till vem skulle vi gå bort till!’, s.15

Framtidens kyrka, s.16

Huskretsen, s.17

Början på en huskrets: Förutsättningen: Privatisering och
(14sidor) döpta icke troende, s.19

Deltagare, s.24

Ledare, s.25

Ämnen, s.26

Kyrkans brister, s.29

Leke tro är synd, s.31

Förrättningskyrkan s.32

(12sidor)

Dopet, s.34

Konfirmationen, s.36

Äktenskapet, s.39

Annan förrättning eller folkkyrklig

samling, s.42

Bikt och själavård s.44

(16sidor) Historik, s.45

Syndakänedom, s.46

Om arvsynden, s.48

Arvsyndens följder, s.49

Syndens handikapp, s.50

Förlåtelse, s.52

Synd och skuld, s.53

Avlösningen, s.55

Helgelsen, s.58

Församlingen, s.58

Avslutning, s.59

Att skaffa åt Herren

ett väl berett folk

1 december 1981

Analys

För att kunna peka på vägar att främja detta syfte på, och för att förstå förutsättningarna för de speciella lösningar av olika problem som kommer att bli nödvändiga, behövs det en analys av kyrkans olika skeden med avseende på föreliggande frågeställning.

Kyrkans väg började i en 'fri konkurrens' mellan olika riktningar i judendomen (fariséer, saddukéer; jf Mt 22:34; Apg 23:6f) som ett parti eller 'den vägen' (Apg 24:14), byggande på dess kraft att övertyga. Snart nog drogs kristendomen in i den uppblossande judeförföljelsen (jf Apg 18:2; 1 Pt 5:13; Upp 17:5f) och blev därefter ett 'majestätsbrott' i sig. Men trots den fruktansvärda åderlåtningen kom kyrkan att tilldra sig de styrandes intresse, som för det sönderfallande romarriket behövde en ny, samlande ideologi i st.f. dess utlevade Gudarvimmel. - Det bör påpekas att kyrkan inte kan las-
tas för vare sig förföljelse eller politisk välvilja; hon drabbas av det utifrån. Frågan är bara hur hon mö-

ter den nya situationen. Erfarenheten visar att välviljan brukar vara betydligt farligare än förföljelsen för bevarandet av kyrkans identitet som de kristtrognas rike i, men inte av världen (Jh 18:36; 17:16,18).

Det konstantinska systemet

Till en början bemötte man det tilltagande opportunitets-intresset bl.a. med att förlänga katekumenttiden och att fortsättningsvis utestänga vissa yrkesgrupper och statliga ämbetsinnehavare från upptagningen i kyrkan. Men redan från början tog kejsar Konstantin kyrkan i ett grepp av kvävande omfamning, dels genom att slösa rikedomar på kyrkbyggen, dels genom att i en målinriktad strategi skapa en heltäckande statskyrka (med sig själv som tänkt episcopus in partibus infidelibus, senare i form av huvudstadsbiskopens titulatur 'ekumenisk patriark' med samma syfte) i stil med orientaliska teokrati-er. Mot dessa anspråk vände sig den romerska kyrkan trots sitt svaga utgångsläge i det västromerska riket (jfr. Gregorius den stores titel servus servorum som motdrag). - Statskyrkoväsendet innebär ett påtagligt samhällets intresse av kyrkan utifrån statsmakternas utgångspunkter med en rättslig form av erkännande (jfr. 1809 års regeringsform eller den påyrkade lagen om Svenska kyrkan). Så länge statsmakten vet sig själv bunden vid kyrkans tro och etik, behöver konflikt inte uppstå (varför inte varje form av statskyrka behöver vara av ondo). Så blir däremot fallet då staten tvingar sin konkurrerande ideologi på kyrkan (jfr. SOU 1981:14, sid 12: "Riksdagen har i princip getts frihet att ingripa med lagstiftning på varje område" p.g.a. "folksuveränitetets-principen", sid 13: så att "kyrkans självbestämmanderätt

bör föreligga endast i de fall kyrkans och statens intresse sammanfaller" och vid "konflikt" den kontroversiella "frågan inte (kan) undändras statens bestämmanderätt.>").

I den gamla kyrkan drogs av några kristna den i vårt sammanhang intressanta konsekvensen att bli eremiter resp. samlas i munkkolonier som förstod sig själva som ett återupplivande av urförsamlingen. Beaktas bör att det primärt handlade om lekmän, och att präster som eremiter inte utövade sitt ämbete. Där (lekmanna-)eremiter fungerade som andliga ledare, hänsköts sakramentala och rättsliga åtgärder (t.ex rekonnillationen) till biskopen. Läget förändrades då klostren erkändes och fick rätten att beställa ämbetsbärare åt sig; men ännu den helige Benedikt intar en avvänt hållning gentemot klerker. - Att ordnarna sedan själva blev en del av etablissementet och klerikaliserades, har såtillvida intresse som nyare kommunitetsförsök gjort sig beroende av detta 'ideal' eller (sällan) grundats i motsats därtill.

Det karolingska systemet

Medeltiden med germanernas inlemmande i det gamla romarriket innebär en ny (och intill våra dagar upprätthållen) ordning av den kyrkliga livsgemenskapen inom statskyrkans ram. I den kyrkliga antiken byggde den kyrkliga organisationen på den grekiska pólis (jämförbar nutidens storkommuner med centralort). Någon motsvarighet fanns inte i de nya områdena, förutom några få centra från den tidigare militärbesättningen. Däremot stötte man vid överringarna på ett kollektivt system av svärdförande män som täckte ett begränsat område, men som vid behov kunde förena sig till samlat motstånd. Rådningen undan utplå-

ning bestod för dessa folkgrupper i att få en erkänd plats i det norr- och österut framträngande, numera kristna romarriket. En självklar förutsättning var övertagandet av kristendomen som en bekännelsereligion dels p.g.a. den kristna trons karaktär (individuellt dop med trosbekännelse), dels därför att formen av statsreligion inte förefanns hos dessa stammar (på några undantag när). Det ledde till att infogandet både i rikssammanhanget och i kyrkan fick ske utifrån dessa förutsättningar. Under Karl den store genomförs så en genomtänkt inrättning av hela riket, vilken även kunde tillämpas på nya områden. Kyrkligt sett skapas, vad man kan kalla det karo-lingiska systemet, som förgrenar sig via de olika biskopscentra till parokior (församlingar) som ett heltäckande nät.

Munkoloniernas form fick visserligen tidigt sin motsvarighet i Skottland och på Irland men förmådde inte åstadkomma förblivande missionsframgångar på kontinenten; först den helige Bonifatius' syntes lade grunden till en effektiv kristianisering: strategiskt placerade biskopsäten (i regel med kloster), betydande rikskloster och alltsammans knutet till Rom å ena sidan och kejsaren å den andra. Det kan påminnas om att segerståget av S:t Benedikts regel är en direkt följd av Romcentreringen. - Givetvis bär ett sådant totalreglerat system risken i sig att kapsejsa när någon del försvagas eller får ett övertag. Märkligt nog har det under alla medeltidens kriser och även senare bevisat en ovanlig slitkraft. Dels verkar det som om en kris i en del av detta corpus frammånade slumrande krafter i en annan, dels uppstår nya former som utvecklar passande livsmönster (t.ex. tiggarrord-

erna med folkmissionarisk verkan och ett överflöd av tertier- och andra brödraskapsrörelser bland fr.a. lek- män), utan att råka i konflikt med eller ifrågasätta det etablerade systemet. Det är först i och med reformati- onen som de båda brännpunkterna kejsar och påve underlig- ger partikularismen och det övertagna kyrkliga systemet blir ett både vällovt och effektivt verktyg i furs- tarnas händer. Det ömsesidiga givandet och tagandet i världskyrkan upphör; en återuppståndelse som påvedömetts ur dess största förnedring (1870/71) är för denna sista rest av medeltida enhetskultur och -struktur utesluten, eftersom den strukturella formen har blivit självändamål, dess innehåll (som under medeltiden) förutan. Men det är den yttre formen som av samhället stöds som en nyttig idiot.

Totaldemokrati och privatisering

Det vore emellertid ett ödesdigert misstag om man enbart ville inrikta sig på den strukturella orimligheten. Den skulle inte på långa vägar kunna ödelägga kyrkans inre liv om inte en ourskärtlilig godtrogenhet ständigt blunda- de för privatiserings smygande gift. Avsaknaden på kris- ten apologetik med filosofiskt skärpt ideologikritik (trots vissa försök i bl.a. Vår lösen och Signum) gör att man förbiser att själva grunden i tänkandet och livskänslan har undergrävts för människorna för att kunna ta emot en förkunneelse som inte räknar med detta fak- tum. Under en lång tid har - samtidigt med välfärdens uppsving - en liberalistisk anarkism spritts på det and- ligt-humanistiska och moraliska området vilken i dagens läge blivit vulgärt allmän gods, samtidigt som den börjat skörda sina offer i den yngre generationen genom en de-

struktiv, livsförnekande verklighetsflykt. Det faktiska accepterandet av äktenskapskrets och familjens upplösning, moralisk libertinism och fostermord, i förening med en all initiativkraft förlamande materialism i eudemonismens tecken och ett allmer detaljreglerande och operosonligt grepp av byråkratin i ramen för en offentlig makt med tydliga tecken på statstotalitarism, är det offentliga uttrycket för och avigsidan av den värde-nihilism och ideologilöshetens ideologi som frodas i ett privat tyckande. Kyrkan har - om än eftersläpande - accepterat allt detta och dragit sig tillbaka till att ge nostalgisk högtids-service med en ofta kletig fernissa av Gud-är-kärlek-prat. Men även där en mera substantiell förkunneelse förekommer, motsägs den av totalt bristande konsekvens i handling. På det viset har t.ex. dopet blivit det mest effektiva medel att hålla människor borta från Kristus. - Den splittring som den kyrkomötet 1958 avkrävda jämställdhetslagen åstadkom, är ett tecken både på 'förödelsens stygge' som världslig makt kan vålla kyrkan och på den undfallenhet mot statsmakternas urholkning av kyrkans ordning som sövt 'Sions väktare' så att man kunde inbilla sig att inget angrepp på själva fundamentet förelåg. I den mån motståndet mot de kvinnliga s.k. prästerna bara skall överskylla trolösheten i övrigt, faller också detta motstånd offer för privatiseringen av tron (jfr 2 Mack 6:21,25).

Medt lidande av detta svek blir människorna som ju av sin natur dras bort från Gud och som för sin inre oro inte får den tolkning och det hjälperbjudande som ligger i apostelns ord: bokstaven dödar (dödens ämbete), men Anden gör levande (rättfärdighetens ämbete) (2 Kor 3:6,

se v.7,9).

'Herre, vem skulle vi gå bort till?'
 Likväl händer det ju att människor väcks i sitt samvete att söka Gud, och att de kan gå de första stegen i frälsningsordningen. Vilken väg skall de välja för att nå frälsningens mål? Att anförtro sig åt den etablerade kyrkans prästerliga tjänstemän är oftast ogörligt, därför att de sällan för en människa vidare på en väg de själva inte följer; och för sitt dåliga samvete flyr de in i sin av det etablerade systemet förestavade prästroll. - Att söka sig till ett frikyrkosamfund kan till en början te sig som den efterlängtnade lösningen. Det visar sig emellertid att dessa samfund erbjuder en ofta socialt och kulturellt ytterst begränsad gemenskap där Kyrkans rika och fulla erfarenhet inte bara faktiskt (som i statskyrkan), utan allt som oftast p.g.a. deras andliga begränsning inte finns tillgänglig. - Att ta det inte sällan tunga, men ändå efterlängtnade steget in i en av de gamla kyrkorna, kan förefalla bestickande eftersom där finns hela kyrkans skatt att få, liksom det utkrävs ett klokt och inte överkomligt minimimått av kyrklighet för att även i krisituationer inte tappa fotfästet i tron. Det bör ändå påminnas om att dessa kyrkor har fått sin gestalt under århundraden i ett statskyrkosystem som hade sin motsvarighet i ett efter kristna normer reglerat samhälle. Svenska kyrkans etablerade ställning har visat sig utöva ett sug inte bara på frikyrkosamfundet, utan även på de gamla kyrkorna att bevara sin 'Besitzstand' snarare än att erbjuda ett alternativ på kyrkligt liv. En blick på vissa öststater där katolska kyrkan lever i ett utsatt läge, avklädd allt forna inflytande, visar att där finns

ansatser till autentisk gemenskap, liksom på sina håll i Latinamerika (medan ortodoxin med sin arkaiska liturgi knappast lämnar något egentligt alternativ). I Västuro-pa har de nämnda, situationsbestämda ansatserna gett inspiration till nya pastorela försök (t.ex. arbetarpräster) och fria församlingsbildningar av mångskiftande och ofta instabilt slag (t.ex. i München, även S:t Paulus utanför murarna i Rom), men de har i regel aldrig tillåtit blomma ut för att kunna visa på ett alternativ. Bäst tycks de bildningar hävda sig där en ordensgemenskap i olika grad knutit till sig andra kristna som med och kring kommuniteten och dess dagliga gudsstjänst- och samliv bildar en efter livsomständigheterna variabel gemenskapsform. (Utan att på något vis dra denna form i tvivelsmål får kanske ändå påpekas att den andliga prägel är typpiskt romersk-katolsk.)

Framtidens kyrka

Den sistnämnda formen av kristen gemenskap torde vara den framtida kyrkans sätt att leva i världen: en (också genom löften) förpliktad kärna som samlar omkring sig de utspridda kristna till söndagsmässan samt andra helgdagar och vid de tillfällena i den enskildes och gemenskapens liv, som helgas genom sakrament och kyrkliga handlingar. Genom att det finns en fast kärna som centrum, ges möjlighet till både gemensam och enskild trosundervisning och andlig vägledning (som ju enligt gamla kyrkan inte är förbehållen prästerna), dit också sökande kan hänvisas till som (ännu) inte hör till husförsamlingen. - Modellen med en fast kärna gäller inte bara en mera exklusiv kommunitetsform, utan kan allt efter omständigheterna också utgöras av en vanlig familj (under övergångsskedet t.ex.

kyrkvaktarfamiljen i församlingshemmet) eller någon inriktning där de som utgör kärnan, arbetar och bor. Däremot syns tiden för prästhemmet som den etablerade kyrkans (ändå mera exemplariska än gemenskapsbildande) idealform vara ute. Kontemplativa kloster, meditationsgårdar e.d. skall bara omnämnas, men inte närmare behandlas här i samband med frågan om (den vanliga) församlingen. Inte heller tas frågan upp här, hur gemenskapen i den framtida lokalkyrkan (stiftet), mellan dess delar och dess biskop samt mellan de olika lokalkyrkorna kommer att gestaltas. Det bör emellertid under alla förhållanden fastslås att ekumeniskt tänkande och strävan efter enheten måste vara självklar; för det går inte att häva sammanblandningen med världen utan att samtidigt sätta det andliga kretsloppet bland alla lärjungar i funktion igen.

Huskretsen

Som avslutning av denna genomgång av kyrkans väg från dess instiftelse fram till framtidens gestalt skall här de avvikande omständigheterna anges, som gäller under nuvarande förhållanden då en början skall göras på att samla de troende. - Samlingen i huskretsar är i nuvarande läge närmast att likna vid ett permanent noviciat. Därför måste man se upp med alla tendenser till självtillräcklighet och sektbildning, samtidigt som en form av förbindlighet behöver utvecklas (i det sammanhanget tillkommer prästen en funktion, se nedan). Centrum är och förblir nämligen den rättsligt upprättade församlingens söndagsmässa och övriga ordinarie handlingen som huskretsarnas måste oprottsligt hålla sig till. (Hur som skall förfaras om detta eller någon del därav skulle stå i strid med förpliktelsen till trons lydnad, kommer att tas upp

i det följande.) Det gäller ju att öva in och praktisera det av det kristna gemenskapslivet som inte kommer till sin rätt i den ordinarie kyrkoförsamlingen där de troende blir svältfödda p. g. a. pastoral vanskötsel, inte därför att det karolingiska systemet i och för sig skulle behöva leda till det. De avväganden som måste göras och som ser olika ut i olika församlingar och även i de skiftande personliga förhållandena, förutsätter just en fungerande och stadig gemenskap inom huskretsen.

Med präst avses i det följande i princip en iöke i den etablerade organisationen anställd prästman. Att föreliggande skiss kunde tillämpas även på kärnan i en statskyrklig församling, skall inte anses vara uteslutet från början. Emellertid talar mot detta det faktum att försök nästan inte gjorts eller att de har strandat av olika skäl och därvid lämnat de inblandade åt den vanliga folkskyrkans förödelse. Hurvida en anställd präst kunde ägna sig åt huskretsar vid sidan om folkyrkoservicen är närmast en moralisk fråga som här inte kan tas upp. - Prästen (i ovan nämnd bemärkelse) bör inte själv ingå i någon bestämmd huskrets (annars än att han finns i församlingsmässan med huskretsdeltagarna där han bor) för att inte bli 'etablerad' där och på så vis 'etablera' en (konkurrerande) församling, samt för att undvika varje misstanke därpå. Detta utesluter emellertid inte att han i många fall kommer att stå till tjänst med (icke konkurrerande) mässfirande och självfaller själavård samt gemensamt och enskilt trossamtal. Ansvarer för huskretsen (också i fråga om mässtillfällena) åligger i görlligaste mån en lekman som dess sammankallande eller ledare, i samråd med prästen. För att undgå risken på blotta miss-

tancken om konkurrens och sektbildning bör prästen därför fungera som rådgivare åt flera huskretsar. Att åta sig förrättningar eller andra handlingar som tillhör den ordinarie församlingsvården och som kan tas i anspråk utan att svika tron, måste för honom höra till de absoluta undantagen och får även i sådana fall bara ske i fullständigt samförstånd med församlingsprästen; där dessa förutsättningar inte finns bör hellre präst i annan församling anlitas.

På grund av det delikata i en iöke anställd prästs verksamhet i huskretsar bör ett fortlöpande samråd mellan sådana präster äga rum, liksom det är önskvärt att prästerna håller kontakt med en rätttrogen biskop. (Däremot är grundsatsen att biskopen skall vara prästernas överordnade själasörjare, i det givna läget ogenomförbart och bör därför i största grad ersättas av det nämnda samrådet prästerna emellan. Detta gäller i synnerhet sådana fall då handlingar i den etablerade kyrkan måste ifrågasättas; här kan också tänkas på kontakt med ansvariga på området i en av de gamla kyrkorna.) - Som självklart förutsätts och behandlas inte närmare prästs eget andliga liv med tidegård, bibel- och andlig läsning samt egen själavård. De problem som kan uppstå vid sistnämnda skilljer sig inte från lekmännens och finns behandlade i det följande.